

Kam se ubírá urbánní historie?

29. srpna 2012 bude slavnostní přednáškou Petera Clarka zahájena XI. mezinárodní konference Evropské asociace pro urbánní historii, jejíž hostitelkou bude Univerzita Karlova v Praze, respektive Filozofická fakulta. Rozhodli jsme se nabídnout čtenářům krátké ohlédnutí za mezinárodními konferencemi, které jsme zaznamenali v posledních dvou letech mezi světovým kongresem historiků v srpnu 2010 v Amsterdamu, mezinárodní konferencí EAUH v Gentu a právě nadcházejícím jednáním v Praze. Domníváme se, že konference Mezinárodní komise pro dějiny měst a především Evropské asociace pro urbánní historii reflektují proměny tohoto badatelského pole a mohou být v určitém smyslu považovány za jeho reprezentativní vzorek.

L. K.

Město jako kultura a jako produkt kultury

(XXI. Mezinárodní kongres historických věd Amsterdam 2010)

Jednu z hlavních sekcí světového kongresu historiků pořádala Mezinárodní komise pro dějiny měst. Sekci organizovala a zasedání řídila Marjatta Hietala. Komentátorem příspěvků v této sekci byl Roger Chartier. Hietalová dala své sekci dvojjazyčný (vědomě ambivalentní) anglicko-francouzský název *The City as a Culture – La ville produit culturel*. Každá z jazykových podob nabízí úmyslně jiný výklad a současně poukazuje na dvojí roli kultury ve vztahu k městu: v první poloze je město tvůrcem a dárce kultury a v druhé je samo produktem kultury jako systému sdílených hodnot. Roger

Chartier tuto ambivalenci přivítal jako otevřenou výzvu, jako reakci na vývoj urbánní historie, jejíž badatelské pole doznalo v posledních desetiletích významných změn. Chartier zdůraznil, že urbánní historie se v kontextu cílů a metod „nové historie“ zaměřila na dva hlavní cíle. Byla to především konstrukce statistických datových sérií a kvantitativní analýzy demografických pohybů, ekonomických konjunktur, sociální stratifikace a cyklů vývoje měst a městských sítí. Druhá linie bádání sledovala, jak se pod tlakem politických zájmů, institucí, soukromých aktérů a jejich spekulací formoval prostor měst. Studovala zájmy jednotlivých aktérů, jež se projevovaly přítomností moci a sociálními rozdíly, utvářením forem každodenního života výjimečnými událostmi, slavnostmi, rituály, ale i sociálními bouřemi a konflikty. Základní sociografické studie vytvořily předpoklady pro formulaci nových otázek. Urbánní historie, stejně jako další proudy sociální historie, v posledních desetiletích přirozeně reagovala na velké tzv. metodologické obraty – kulturní, jazykový či naposledy prostorový. Podle Chartiera se vývoj a proměna přístupů urbánních historiků projevil v referátech všech jedenácti účastníků, chronologicky rozložených od středověku po současnost. Výběrem příspěvků a jejich prostorovým a tematickým spektrem zdůraznili pořadatelé obecnou srozumitelnost a přibuznost problémů v globálním měřítku. Roger Chartier podtrhl společná východiska – explicitně vyjádřená nebo implicitně obsažená v analýze. Především to byla snaha překonat omezení monografického přístupu prostřednictvím komparace či studia městských sítí, propojení nebo křížení historie, poukazujícího na vazby mezi regiony a jejich obyvatelstvem, na cirkulaci nebo

transfery forem a vzorů v politické, ekonomické, ale i obecně kulturní rovině.

Druhým společným rámcem příspěvků bylo užívání konceptu reprezentace, chápaného trojím způsobem. Koncept dobový, který je také nejstarší, odkazuje na hmotné znaky a symboly, jež měly něco zpřítomnit. Například pomníky, ale i občanské nebo aristokratické rituály a slavnosti jsou příkladem reprezentace politické moci, komunitní identity nebo slavné historie. Za druhé byla reprezentace chápána jako myšlený obraz, pozitivní či negativní hodnocení vnější skutečnosti. Do třetice pak jde o pojetí, které je vyjádřeno ve francouzském názvu sekce: jde o reprezentace produkující reálné sociální nebo genderové distinkce a hierarchie, kolektivní představy a loajalitu, politické autority či internalizované identity. Město jako prostor, jako společnost, jako historie je schopné formovat zkušenosti, emoce a myšlenky. Svůj výsledek přinášejí také konfliktní reprezentace, které tvarují městskou krajinu, definují sociální identitu obyvatel a konstruují historii města, respektive jeho vzájemně si konkurující historie.

Ačkoliv se v sekci sešly převážně příspěvky věnované moderním a současným městům, Francesca Bocchi se v referátu *Innovation and Improvement in Infrastructures and Services as a Cultural Product of Italian Medieval Cities* věnovala kultivaci městského prostředí ve středověku. Její analýza komunálních statut italských měst 13. – 14. století ukázala, že italská středověká města zdaleka nebyla jen chaotická a špinavá. Připomněla, že hledání počátků zavádění inovací a kultivace infrastruktury městských služeb jako počátku modernizace až od 18. století je chybné, a představila celou řadu regulačních nařízení a investic, které zlepšovaly hygienické podmínky

pro obyvatele měst. Ukazují, že autoři této legislativy se zabývali sanitárními problémy, jako byl odvod odpadních vod veřejnou kanalizací či vystěhování znečišťujících řemesel za hradby města. Jestliže Norbert Elias viděl počátek civilizačního procesu v raném novověku, Francesca Bocchi dokazuje, že v některých částech Evropy můžeme jeho počátky sledovat o jedno až dvě století dříve. Regulační legislativa prosazuje nové vnímání města jako veřejného prostoru pod kontrolou veřejné moci (městské správy), která jej chrání před nekontrolovanou privatizací a formuluje kolektivní reprezentaci města přesahující sociální rozdíly a partikulární zájmy.

Ústředním problémem příspěvku, který představily Maria Pia Donato a Marina Formica (*Métamorphoses d'une ville-témoin. La (re)création de Rome à l'époque moderne*), byly proměny kolektivní reprezentace města studované na základě porovnání vlivu politiky papežů, zdůrazňujících kontinuitu antického a křesťanského Říma, s obrazem, jenž vytvářeli návštěvníci města, cestovatelé, příslušníci evropské elity od počátku 18. do poloviny 19. století.

Vlivné byly zejména zkušenosti a dojmy Britů absolvujících svou „Grand Tour“, kteří „dechristianizovali“ město tím, že upřednostňovali památky na starověký republikánský a císařský Řím. Důsledkem byla rostoucí obliba klasických pozůstatků a sběratelská mánie, ale také folklorizace římských lidových vrstev. Právě ony byly vnímány jako tí, kdo udržují náboženské rituály i různé pověry. Tyto reprezentace stavěly do opozice slavný *populus Romanus* a folklorní tradice současného lidu a byly posléze internalizovány dobovými římskými elitami. Následně tak vznikalo silné politické napětí mezi světskými elitami a katolickou

církví, jež ve skutečnosti vytvářely dvě proti sobě stojící městské identity. Pád římské republiky v roce 1799, restaurační a represivní režim papeže Lva XII. znamenal vítězství znovu sakralizovaného Říma nad sekulárním. Analýza zdůraznila, že městské kulturní identity nejsou nikdy pevně dány a vždy jsou předmětem konkurujících si vjemů a reprezentací. Autorky naznačily, že vhodnější než koncept „reprezentace“ pro popis a pochopení toho, co jednotlivci, komunity nebo autority s městem a uvnitř města činí, by mohl být koncept „přivlastnění si města“ v plurálu. Lidské působení dodává památkám a místům různý, dokonce i protichůdný historický význam. Autorky dospěly k tomuto závěru, když sledovaly itineráře pozorovatelů a komentátorů, nabité konfliktními politickými a symbolickými významy. Roger Chartier závěrem vyvodil, že je nutné uvést do badatelského pole urbánní historie perspektivu (metodu) vztažové analýzy (*relational analysis*).

Catherine Horel představila první výsledky svého rozsáhlého výzkumu, v němž nabízí uplatnění zmíněné perspektivy na příkladu měst habsburské monarchie v druhé polovině 19. století, resp. do první světové války. (*Le multiculturalisme dans les villes de l'empire des Habsbourg autour de 1900*). Její analýza je komponovaná jako komparace souboru větších a významných měst (např. Bratislava, Kluž, Krakov, Lublaň, Lvov, Záhřeb, Terst), jejichž etnická a nábožensky pestrá společnost ovlivnila podobu kulturního života i fyzickou podobu města. Přesně definovaná kritéria sledují výskyt a působení kulturních a osvětových institucí a postojů aktérů, jejichž role lze klasifikovat jako soutěžení, konfrontace či apropriace (dominance) implikující různé vazby mezi aktéry.

Catherine Horel poukazuje i na význam vztahů k hlavním městům monarchie: Vídňi, Budapešti i Praze. Zvolená skupina měst jí poskytla materiál pro úvahu o vymezení dvou modelů multikulturality a plurikulturality. Na jedné straně koexistence a na druhé straně akulturace a stírání různorodosti. Roger Chartier vidí tento výzkum jako model, který by bylo na místě aplikovat na materiál pro severoamerický „melting pot“ v 19. století, případně i na příklad raně novověké španělské říše, která nabízí dialektický vztah mezi radikální akulturací a četnými kulturními kříženími (hybridita, *métissage*).

Také Katia Pizzi ve svém příspěvku analyzovala multietnickou a multikulturní městskou společnost, tentokrát na příkladu Terstu v první polovině 20. století. (*The City as Cultural Laboratory: Trieste 1918–1954*). Její analýza poukázala na komplexní situaci ve městě na hranici, které charakterizovala jako „kulturní laboratoř“. Terst zosobňuje jak sociální, kulturní či náboženské tenze, které byly přítomny již ve městech habsburské monarchie, tak i vnucení jediného italského národního vědomí a cítění prosazovaného zejména fašismem. Výsledkem je nutné a nelehké vyjednávání mezi různými a dokonce proti sobě stojícími identitami.

V habsburské monarchii zůstal i Ferdinand Opll se svým příspěvkem věnovaným Vídňi, pojatým tak, že poukazuje na dvojí chápání konceptu kultury, dvě linie působení obyvatel města, jak deklaroval název sekce (*Urban Culture – Cultural City: A Case-study with Regard to Vienna*). Také v tomto příspěvku se jednalo o případ konstrukce identity města prostřednictvím občanské „municipální“ kultury, umělecké tvorby a budování intelektuální prestiže. Autor nabídl analýzu kulturních

aktivit spojených s Vídní od 18. století do současnosti, které měly podobu jak tvorby uměleckých intelektuálních děl, tak sdílených symbolů, rituálů či mýtů zasazených do širšího kontextu.

Jin-Sung Chun (*Prussian Classicism as Postcolonial Lieux de Mémoire: A Transnational Perspective on the Korean Metropolis Seoul*) analyzoval rozdílný význam téže neoklasické estetiky na příkladu transferu vzoru použitého v Berlíně v 19. století do Soulu na stavbu vládní budovy v období japonské kolonizace. I zde se autor zamýšlel nad definicí kultury a nad problémem estetických forem použitých v odlišném prostředí a historické situaci. V Berlíně představovala tato architektura přivlastnění si řeckého architektonického modelu. V Japonsku byla přivlastněním si pruského modelu, který postaven v Soulu se stal symbolem japonského imperialismu a podmanění Koreje. Po válce byla stavba zachována i interpretována jako památka evropské architektury, místo paměti se mělo stát místem zapomnění. Nestalo se, v roce 1995 byla budova zbourána jako přežívající bolestná připomínka koloniální minulosti.

Adrian Gorelik (*The Idea of „Latin American City“*) spojil sociálněhistorickou analýzu teoretickou reflexí, když hledal koncept latinskoamerického města ve 40.–70. letech 20. století, v době, kdy kontinent zažíval demografický růst a rozšiřovala se i města. Gorelik nazval tuto etapu „*explosión urbana*“. Zkoumání měst se tehdy intenzivně věnovaly společenské vědy a města se stala jakousi sociální a kulturní laboratoří, kde se odehrály pokusy o uskutečnění utopie, jako tomu bylo v novém hlavním městě Brasilii. Urbánní studia chápala města v rámci paradigmatu teorie modernizace, město bylo objektem urbánního a regionálního

plánování. Bylo považováno za základní nástroj plánovaného ekonomického a sociálního vývoje, jenž měl řešit problémy marginalizace a chudoby imigrantů, rostoucí populace chudinských čtvrtí či měst, tzv. *favelas* a *villas miseria*. Urbánní studia se od šedesátých let pohybovala mezi demografií, politikou a sociálními vědami a reagovala na tři podněty: především na nový konceptuální rámec opřený o teorii dominance a závislosti, který nahradil teorii modernizace. Dále reagovala na antiurbánní ideologii a ztrátu důvěry v sílu města jako nástroje růstu a stírání sociálních nerovností. Do třetice byly použity nové kategorie, jako byl habermasovský koncept veřejného prostoru. V tomto intelektuálním kontextu se pak urbánní studia vyvíjela až do současnosti.

Autorka zprávy ve svém příspěvku studovala strategie revitalizace malých periferních měst (*History and Cultural Heritage - Transfers Between Urban and Rural Culture. European Experience*). Analýzu založila na komparaci procesu významného pro evropské postindustriální společnosti, tzv. rurální renesance, ve třech regionálních případových studiích. Její komparace byla vedena v prostorových měřítcích regionu, mikroregionu, města a místa. Vedle Gaskoňska, departementu Gers a jeho měst analyzovala Vysočinu a Třebíčsko na česko-moravském pomezí, východoslovenský Šariš, poddukelský kraj, jeho města a památky. Na příkladu kulturních památek zařazených na seznam UNESCO sledovala strategie sebe prezentace regionu, jeho měst a historických památek. Roger Chartier v této souvislosti poukázal jednak na soutěžení mezi třemi diskursivními formami prezentace minulosti v současnosti a na nebezpečné stírání hranic mezi nimi: tj. mezi pamětí, fikcí a historií.

Komparativní analýzu „kulturní krajiny“ Dublinu a Helsink, hlavních měst nových národních států, které formovaly svoji národní identitu, předložila Marjaana Niemi (*Urban Cultural Diversity and the Quest for National Unity: Helsinki and Dublin in the 1920s and 1930s*). Obě země získaly nezávislost poté, co se vymanily z nadvlády impérií. Jejich hlavní města se snažila zbavit symbolů minulosti a dát jim nový význam. Roger Chartier nabízel zvážit srovnání s diskutovaným případem pruské architektury v korejském Soulu.

Další téma vnesl do diskuse Lars Nilsson (*From an Industrial to a Post-industrial Urban Culture*) na příkladu analýzy vývoje průmyslové čtvrti na jihu Stockholmu. Studoval dopad deindustrializace na městské prostředí, na obyvatelstvo a jeho způsob života. Poté co se namísto textilního průmyslu začaly rozvíjet služby včetně finančnictví, se proměnila sociální struktura čtvrti. Dělnictvo bylo vystřídáno vyšší a střední třídou, která místo do hostince směřovala do nových nákupních center a místo sociální demokracie volila konzervativní nebo nové politické strany. Výsledkem potom byla sociálně segregovaná čtvrť, nový rys v urbanismu, který vystřídal sociálně smíšené typy předměstských čtvrtí, obvyklé v desetiletích po druhé světové válce.

Olusoji Oyeranmi se zaměřil na studium růstu nigerijského Ibadanu (*Globalization, Migration and City Development in Nigeria, Ibadan Example*), přičemž sledoval demografický vývoj, respektive stabilní proces imigrace do města, se sociálními dopady a politickými důsledky růstu města. Ty se podle Oyeranmiho projevují ve způsobu, respektive v absenci urbánního plánování. Příspěvek vnesl do diskuse zamýšlení na konceptem globalizace, který

byl na kongresu diskutován v celé řadě sekcí. Roger Chartier poukázal na ztotožňování globalizace s procesem propojování světa prostřednictvím toku kapitálu a investic, s propojováním trhu, migracemi, novými technologiemi a „světovou kulturou“. Vzněl otázku, zda bychom neměli vzít v úvahu distinkci, již formuloval francouzský historik Serge Gruzinski, když při analýze procesů vytváření provázanosti a reciproční závislosti v globálním měřítku navrhl rozlišovat mezi *globalisation* a *mondialisation*. V tomto pojetí by globalizace byla definována jako posílení provázanosti mezi místy, situacemi a historiemi bez nutného setření kulturních specifik v důsledku akulturace, tj. kulturní okcidentalizace. Spojení světa ve smyslu mondializace by označovalo tu sféru, která je v každé kultuře ovládána prostřednictvím vnuceného nebo převlastněného dominantního ekonomického, sociálního a kulturního modelu. Přestože všechna města na světě dnes sdílejí společné charakteristické rysy, problémy a výzvy, zůstává jim jejich historie, patrně originální kulturní dědictví a v důsledku i rozmanitost, která je činí zajímavými.

Ludá Klusáková

Město a společnost v evropské historii

10. mezinárodní konference urbáních dějin v Gentu (1.-4. září 2010) potvrdila, že v rámci oboru získává na důležitosti téma sociálního rozměru reprezentace urbání minulosti a jejího společenského užití i využívání. Tato problematika se stala jak předmětem kritických analýz, tak otázkou prakticko-metodologickou. Část

akademické pozornosti se proto zaměřila na otázky, jak nejrůznější sociální rámce ovlivňují psaní a prezentaci městských dějin, jak se utvářejí obrazy minulosti města v kontextu sociálních konfliktů či formování kolektivních identit, resp. jak se s městskou minulostí a historickou argumentací nakládá v dnešní době. Část odborných diskusí naproti tomu akcentuje spíše problémy, které směřují ke společenské relevanci urbánněhistorického bádání a sociálněpragmatickému využití urbánní expertízy, ale také k otázce, jak adekvátně zprostředkovat městskou minulost pro různorodá publika v soudobé společnosti.

Průsečík obou těchto směrů představovala hojně navštěvená sekce *Cities Represented: Writing and Exhibiting Urban History*, kterou společně organizovali Anja K. Nevanlinna (Helsinky), Donatela Callabi (Benátky) a Carlo M. Travaglini (Řím). Bezpochyby největší ohlas vzbudil Paul Van de Laar (Rotterdam) se svým provokativním a teoreticky podnětným příspěvkem *New Paradigms in City Museums: Exhibitions, the Unrepresented and the Knowledge Gap*. Městská muzea nabízejí podle Van de Laara ve většině případů příběh „vítězů“, tedy středostavovské dějiny města, utvrzené tradiční posedlostí hmotnými artefakty vesměs buržoazní provenience. Muzea jsou nadto oddělena jak od vědění laické veřejnosti, tak i od současného života měst. Jako taková tedy nedokáží výrazněji oslovit širší publikum, a to navzdory velkému zájmu o poznávání měst například v rámci turismu. Podle Van de Laara je proto zapotřebí výrazně překročit ustálené tradice městského muzejnictví a ve jménu kulturního obratu v urbánních dějinách zásadně transformovat dosavadní přístupy a koncepty v muzejní praxi. Jako konceptuální

východisko navrhl Van de Laar důsledné rozšíření pojmu *heritage* nejen o nehmotné, ale také o mentální dědictví. Kulturní dědictví je třeba chápat jako dynamický prvek, určitý řetězec, který přesouvá pozornost od hmotných dokladů ke kontextu, k samotné kulturní praxi, jež dědictví formuje a přetváří. Agenda postmoderního městského kurátora se tak posouvá od pouhého sbírání předmětů například k dokumentaci emocí imigrantů, které mohou v rámci městské kultury přetrvávat i v podobě kolektivních pocitů méněcennosti a vyloučení. Pracovníci muzeí by měli důsledně využít urbánněetnologických metod studia města, bezprostředně pozorovat městskou společnost v terénu: za příklad uváděl autor projekt zaměřený na dokumentaci populární kultury a životního stylu etnicky vyhraněné a sociálně zaostalé přístavní čtvrti v jižním Rotterdamu. Nedílnou součástí paradigmatické změny je i zásadní proměna samotné ideje muzea, jehož hranice vůči městské společnosti a městu se rozměňují – město samotné se má stát laboratoří a pracovním polem muzejnictví, přičemž městský kurátor by měl fungovat jako *heritage broker*, na pomezí mezi expertním urbánněhistorickým věděním a městskou společností.

Na Van de Laarovo strhující exposé bezprostředně navázala Sandra Schürmann (Lüneburg), která ve svém příspěvku *The Free and Hanseatic City Represented: The Historical Museum of Hamburg* provedla kritický rozbor expozice hamburského muzea, jednoho z řady městských muzeí, které podle této německé historičky již neodpovídají teoretickým a společenským nárokům současnosti. Poukázala především na genealogii sbírek hamburského muzea v 19. století, kdy k důležitým motivacím patřila snaha zachránit pomínky na nenávratně mizějící

podobu města, které prošlo výraznou urbanistickou proměnou. Odtud architektonické zbytky ze zničených měšťanských domů, ale také populární modely města, které nadále fascinují návštěvníky muzea, avšak podobně jako měšťanské interiéry prezentují idealizovaný obraz města, bez možnosti postihnout hlubší rovinu jeho sociálních dějin. Schürmann nicméně také podotkla, že od městského muzea se často očekává, že poskytne v první řadě ucelený, přehledový a jednotný obraz dějin města.

V komparativní perspektivě přistoupil k rozboru městských muzeí i německý historik Marc Schalenberg (Helsinky) v příspěvku *Back to the Future: Recent Representations of Urban History in Vienna, Berlin and Dresden*, který si položil otázku, zda a jakým způsobem se v posledních dvaceti letech proměnil obraz barokní, klasicistní a předřeznové epochy tří německojazyčných metropolí.

Výhody i teoretické aspekty srovnávacího rozboru reprezentací městské minulosti zhodnotil Jaroslav Ira (Praha). V příspěvku *Comparative Approach and the Historical Representations of Towns* přenesl pozornost od muzeí k jinému typickému žánru, kterým se již tradičně prezentují urbánní dějiny odbornému i širokému publiku, a sice historickým monografiím jednotlivých měst. Zatímco Van de Laar se dotkl současných publikací, kterým vyčítal určitou neschopnost konceptuálně začlenit témata soudobých kulturních dějin do jednoho příběhu města, Ira se zaměřil na rozbor publikací starších, z druhé poloviny 19. století, přičemž poukázal na roli národního, ale i občanského paradigma jako rámce, jenž ovlivňoval jak samotnou praxi lokálního městského dějepisce, tak i jeho obsah. Pokusil se ukázat, že

míru vlivu národních diskursů lze pozorovat na dílčích prvcích městských vyprávění, jako je např. periodizace městských dějin, významné historické postavy či topos rozkvětu a úpadku města.

Konečně Anat Falbel (z brazilského Campinas) se v příspěvku *Anatole Kopp, the Militant Historian* zamyslela obecněji nad otázkou společenské a politické angažovanosti (urbánních) historiků, kterou následně konkretizovala na příkladě radikálního architekta a historika rusko-židovského původu, jednoho z četných francouzských intelektuálů padesátých a šedesátých let 20. století působících v komunistické straně, jenž v architektuře a urbanismu spatřoval jednu z forem revolučního boje.

Časově i tematicky navazovala sekce *The Public Use of Urban History (19th–20th centuries)*, kterou společně vedli Denis Bocquet (Drážďany) a Filippo de Pieri (Turín). V té ovšem organizátoři výrazněji akcentovali vysloveně instrumentální, a to především politické využití urbánních dějin. Například D. Bocquet ve svém příspěvku *The Grand Paris Debates and the Public Use of Urban History* tematizoval čtyři roviny, ve kterých se urbánní historie zapojuje do veřejného diskursu a administrativní praxe, přinejmenším v kontextu debat o současném rozvojovém plánu tzv. Velké Paříže. Podle Bocqueta lze vnímat urbánnehistorický diskurs jako rezervoár argumentů (např. odkazy na „haussmanizaci“) a legitimizačních strategií, ale v úvahu je třeba vzít také fakt, že veřejné debaty o rozvoji francouzské metropole vytvořily široký trh pro četné urbánnehistorické publikace a projekty a v neposlední řadě i příležitost pro přímou angažovanost urbánních historiků.

Francesco Bartolini (Macerata) pak přenesl pozornost na otázku historického

obrazu města v rámci politického diskursu. V příspěvku *Urban History and Political Militancy: Rome in the 1950's* prezentoval alternativní obrazy italské metropole, které formulovala dvě hlavní politická uskupení. Politická rétorika křesťanskodemokratické strany prezentovala město v duchu slavné minulosti jako *caput mundi*, svaté či věčné město, resp. město s civilizačním posláním, s čímž koincidoval i ustálený obraz města produkovaný lokálním římským dějepisectvím, jež kladlo důraz na velkou minulost a význačné památky. Naproti tomu komunistická strana a levicová inteligence vykreslovaly město v negativních barvách: nejen jako město pasivní a vyčkávající v době protifašistického odboje, ale také jako město parazitující, neproduktivní a stagnující, profilované administrativně a turisticky, jehož rozvoji směrem k modernímu průmyslovému centru brání spekulace, život z pozemkové renty a veřejných financí. Zatímco v lokální politické praxi levice spolu s liberálními stranami volala po překonání pout minulosti a příklonu k plánování budoucího rozvoje města, v rovině historie podnítila kritický výzkum dějin města na novém základě, jež se teoreticky opíral o historický materialismus a zčásti odpovídal soudobým přístupům francouzské historické školy Annales.

V sekci *The Interplay of Global, National and Local in the City since 1800* upozornil Peter Clark (Helsinky) na rozdíly mezi jednotlivými státy v chápání vztahu mezi globální, národní a lokální úrovní a následně navrhl vyjádřit pojem krajiny (landscape) termínem *mindscape*. Clark hovořil o souteživosti měst na mezinárodní úrovni a ilustroval ji na příkladu snahy stát se organizátorským městem olympijských her či dostat se na prestižní seznam světového dědictví

UNESCO. Samotné UNESCO vnímá Clark jako politický proces, jež určuje urbánní politiku na globální úrovni. Vyslovil tezi, že role a důležitost UNESCO v městské politice bývá nepřímou úměrnou velikosti a významu daného města.

Tematikou měst se statutem místa světového dědictví UNESCO se posléze zabývala Tanja Vahtikari (Tampere) v příspěvku *The Interplay of Global, National and Local in the Management of the World Heritage City*. Vyslovila názor, že ačkoli UNESCO operuje na mezinárodní a globální úrovni, jeho současná politická linie upřednostňuje lokální úroveň skrze proklamované úsilí o ochranu světové rozmanitosti. Carl Nightingale (New York) ve svém příspěvku *Segregation is Everywhere: The History of Urban Color Lines* otevřel debatu na téma segregace v urbánních dějinách. Koncept segregace obyvatel podle barvy pleti podle něj vznikl dříve než princip segregace dle rasy, který datuje do doby britské koloniální expanze v 18. století. V té době se segregace na základě rasy stala prostředkem vládnoucích institucí a tehdy se o ní také začalo otevřeně hovořit. Olavi K. Fält (Oulu) promluvil o volnočasových aktivitách jako o prostředku interakce a mezikulturní komunikace, a to na příkladu západních přistěhovalců do Yokohamy v sedmdesátých letech 19. století. Ačkoliv byla Yokohama od chvíle, kdy se otevřela cizincům, jasně rozdělena na část japonskou a část obývanou cizinci, měly sportovní aktivity, zájmové kroužky, dobrovolné spolky cizinců apod. nesporný vliv na japonskou společnost. Shuichi Tahashima (Aoyama) ve svém příspěvku *A Land Readjustment Project and Local Community in the Interwar Tokyo Suburb* představil projekt rozvoje tokijského předměstí vytvořený místní komunitou v meziválečném

Japonsku, vycházející z dobových západních teorií rozvoje měst.

Secce Fabrizio Nevoly (Bath) a Giorgie Clarkové (Londýn) *Street Life and Street Culture: Between Early Modern Europe and the Present* nabídla tematiku sémantiky městského prostoru. Guido Rebecchini (Siena) podal na příkladu Říma v době papeže Clementa VII. rozbor toho, jak se mocenské posuny odrážejí v městském prostoru, jak příslušné autority využívají veřejný prostor k manifestaci své moci, a upozornil na současný trend urbánních dějin směřující k přechodu od symbolické interpretace města k praxi hmotného vyjádření prostoru. Na příklad Říma navázal John Foot (Londýn) s příspěvkem *Rome and Divided Memory. Via Rasella and the Fosse Ardeatine 1944-2010* věnovaným tématu veřejné paměti a jejich „míst“ v městském prostoru. Termín a koncept „míst paměti“ (*lieux des memoire*), který do historické praxe zavedl v osmdesátých letech 20. století Pierre Nora, nahrazuje konceptem *memoriescapes* Lisy Yoneyamy. *Memoriescape* představuje prostor utvářený veřejnou pamětí, která je souhrnem veškerých památečních aktivit, přičemž velikou roli při utváření takto pojímaného „památečního prostoru“ sehrávají média a rozličné lokální, politické, náboženské a jiné faktory. Pro výzkum *memoriescape* v urbánních dějinách zdůraznil Foot význam zapojení přístupů mikrohistorie.

Že sociální rozměr reprezentace městské minulosti stále přitahuje urbánněhistorickou veřejnost, dokládá i pohled na připravované secce nadcházející 11. konference EAUH, kterou bude hostit FF UK v Praze na přelomu srpna a září tohoto roku. Tématu psaní a prezentace městských minulostí bude zasvěcen jeden z kulatých stolů,

a hned několik sekcí se bude zabývat vztahem města a paměti, reprezentací specifických epoch z dějin měst či kulturním dědictvím. Co dalšího můžeme vyčíst z přehledu osmdesáti sekcí a kulatých stolů? V první řadě skutečnost, že urbánní dějiny v současnosti představují značně různorodé pole. Přesto lze vyzorovat některé trendy. Patří k nim rostoucí důraz na transnacionální přístup k urbánní historii, jenž v určitém smyslu navazuje na tradičně komparativní rozměr této disciplíny, nicméně výrazněji akcentuje vztahy, transakce mezi městy a urbánními společnostmi, vzájemné vlivy nebo třeba cirkulaci urbanistických koncepcí. A to v globálním měřítku: nepřehlédnutelným rysem pražské konference je výrazný zájem prezentovat urbánní témata z mimoevropského světa, jak demonstrují například secce zaměřené na urbanizaci jižní Asie, na vnímání islámského města, architektonické dědictví koloniální éry nebo na transfer evropského urbanismu do Afriky.

Příprava pražské konference EAUH vyžaduje pravidelný kontakt se členy mezinárodního výboru Asociace. Je potěšitelné, že „vedlejším“ (avšak velmi důležitým z hlediska rozvoje oboru i jeho výuky) produktem organizačních cest do Prahy je také účast předních zástupců EAUH – čelných protagonistů urbánní historie – na různých aktivitách v Praze. Vedle Petera Clarka, nestora urbánních dějin a duchovního otce Asociace, jenž přednášel na FF UK již v roce 2009, je třeba zmínit seminář „Current Trends in Urban History“, který se konal 8. dubna 2011 v prostorách Clam-Gallasova paláce v rámci zasedání mezinárodního výboru EAUH a během kterého představili aktuální směry urbánních dějin Roey Sweet, Gabor Sonkoly a Marjaana Niemi. Korepondenční členka výboru a zástupkyně

kanadské urbánní historie Michele Dagenais pak navštívila Prahu v říjnu 2011 a zapojila se mimo jiné do výuky v rámci magisterského programu Erasmus Mundus TEMA, ve kterém „město“ představuje jeden ze čtyř hlavních tematických pilířů. Setkání s M. Dagenaisovou bylo velmi užitečné i pro autory této zprávy, neboť přispělo k většímu obeznámení se s u nás dosud málo známou subdisciplínou, jakou je urbánní environmentální historie, a také s tzv. materiálním obratem v urbánních dějinách.

Jaroslav Ira & Linda Kovářová

Interakce a kontakty mezi městy

(4. konference urbánní historie
Finské historické společnosti)

Při mezinárodních konferencích zaměřených na urbánní studia je v posledních dvaceti letech vždy zastoupena finská historiografie početně rostoucí skupinou v urbánněhistorické diskusi respektovaných badatelů, za nimiž je vidět řada zajímavých projektů a publikací. Byla jsem proto zvědavá na výroční pracovní konferenci urbánních historiků v Helsinkách, kterou 6. března 2012 pořádala Finská historická společnost. Konference měla neformální pracovní charakter, tematicky byla zaměřena na různé formy interakce a utváření vazeb mezi městy a uvnitř měst. Byť bylo téma formulováno velmi široce, výsledný soubor referátů se zajímavě doplňoval a představil jak výzkumy zkušených badatelů, tak začínající doktorské projekty. Během dne zaznělo šest, respektive sedm příspěvků, které provázela živá diskuse. Konferenci zahájili Peter Clark a Marjaana Niemi,

ocenili ohlas na téma konference, které oslovilo badatele věnující se městům po celé linii časové osy.

Marko Lamberg, doktorand z univerzity Åbo Akademi v Turku, studuje vnímání prostoru měst v pozdním středověku. Ve svém referátu představil počátky srovnávacího studia identifikace prostoru na příkladu Stockholmu, Malmö, Bergenu a Turku. Ve svém příspěvku *Perceptions and Conceptualization of Space in Fifteenth-century Nordic Towns* se Lamberg hlásí k inspiraci v kognitivním (mentálním) mapování, zejména v pojetí u Daniela Lorda Smaila: *Imaginary Cartographies: Possession and Identity in Late Medieval Marseille* (1999). Na základě kupních smluv a dalších úředních dokumentů studuje, jak byl prostor v jednotlivých městech užíván, pojmenováván, charakterizován, přivlastňován. Ukazuje na význam širšího kontextu vývoje města, jak na jeho stabilitu, tak i na momenty změny. Autorovo pojetí navozuje vzpomínku na projekt Slova města. Marjatta Hietala v diskusi připomněla kritické edice historických městských atlasů, které rekonstruují prostor měst. Tanja Vahtikari, která má za sebou detailní studii Rauma jako památky UNESCO, viděla paralelu ve vysazování úzkých stavebních parcel podél hlavních ulic i pojmenovávání domů ve vazbě na profese vlastníků. Christian Krötzel ještě dále rozvedl úvahu o nutných rozdílech v praxi v závislosti od velikosti měst. V malých městech nepotřebovali zvlášť složitě pojmenovávat domy a prostory. Peter Clark při studiu přivlastňování prostoru požadoval důraznější odkazy na fyzikální rysy prostoru, jehož odlišné vnímání je podmíněno odlišným kontextem. Zajímalo jej, jak důležitá jsou odlišná vnímání prostoru, a tato otázka se nabízela průběžně při dalších příspěvcích.

Christian Krötzl z University v Tampere ve svém příspěvku *Networks across the Baltic in the Later Middle Ages* představil výsledky výzkumu, který nám není neznámý, neboť jeho autor čerpal materiál mimo jiné i v Archivu Univerzity Karlovy a s některými dílčími výsledky už seznámil i publikum v Praze. Poukázal na možnost studia vnímání a identifikace prostoru prostřednictvím kupeckých korporací, poutnictví i studentské peregrinace za vzděláním. Obchodníci, poutníci i studenti vytvářeli prostřednictvím svých zájmů a kontaktů profesionální sítě, které byly svou podstatou městské. Krötzl přitom pracuje nejen s itineráři, s popisy obsahujícími seznamy míst (nejčastěji měst) či nejrůznější zajímavosti a pamětihodnosti, ale i s univerzitními matrikami nebo s mapami. Poukázal na kontakty Skandinávie, respektive severských zemí, sahající až do Říma, Jeruzaléma či Santiaga de Compostela. Směřování studentské migrace se začalo měnit po roce 1348, kdy byla založena pražská univerzita. Po roce 1360 Praha získala dominantní postavení a udržela si je do roku 1409. Zastoupení severských či livonských studentů bylo v Praze v porovnání s jinými evropskými univerzitami rok od roku silnější. Krötzl vidí v obvykle cca osmdesátičlenné skupině důkaz výjimečné přitažlivosti Prahy v daném období. Po nacionalizaci univerzity přijetím kutnohorského dekretu roku 1409 se zájemci o studium přesunuli do Lipska, Rostocku či Greifswaldu a éra jednoho výrazného univerzitního centra pro evropský sever skončila. Podle Krötzla prakticky veškeré tehdejší severské elity získaly vzdělání na pražské univerzitě. Ukázal, že by stálo za výzkum, zda společná studijní či cestovatelská zkušenost vedla

ke společnému způsobu vnímání prostoru, zda a co s sebou přinesli zpět na sever.

Satu Lidman, právní historička z univerzity v Turku, v příspěvku *Urban history: A Natural Starting Point for a Legal Historian?* uplatnila výsledky srovnávacího studia věnovaného právní kontrole a identifikaci prostoru na základě jeho sociální role dozorované soudně a na příkladu Stockholmu a Mnichova si klade otázku navíc: zda protestantismus a katolicismus zacházel odlišně s kontrolou sociálního prostoru a jak se přitom uplatňovala státní moc. V obou případech měla centrální význam kontrola sexuální čistoty žen, v obou případech magistráty neudělovaly ty nejostřejší tresty. Ve svém příspěvku předvedla, jak se lze prostřednictvím studia kriminality dobrat k identifikaci veřejného prostoru jako jeviště spravedlnosti.

Druhá polovina příspěvků byla zaměřena na problematiku 20. století a současnosti. Dostalo se mi cti uvést ji úvahou na téma *Urban Interactions in Central Europe: Networking and Politics in the 20th Century*, v níž jsem sledovala různé formy meziměstské spolupráce (spíše než rivality mezi městy), tzv. *twinning* – smluvně podložené partnerství, dále městské svazy, regionální projekty od místního po transnacionální měřítko, roli UNESCO a pěstování kultury míru, která se v argumentaci těchto projektů objevuje. Následující dva příspěvky se věnovaly výzkumu využívání veřejného prostoru. Niko Lipsanen z Univerzity v Helsinkách v příspěvku *Immigrants' Use of Green Space in Helsinki and Vantaa* sledoval užívání zeleně jako kulturně dané životním stylem, který si imigranti nesou s sebou a jen obtížně jej mění. Etnologický výzkum, zatím v počátečním stadiu, je založen převážně na pozorování chování

jednotlivců a skupin ve veřejném prostoru a zaměřuje se na typy činností obvyklých pro určité skupiny obyvatel. Pokračovat bude anketami a rozhovory ve třech parkových lokalitách specifického charakteru. Richard Robinson, rovněž z Univerzity v Helsinkách, představil výzkum dvou lázeňských lokalit, které měly širší společenský význam a symbolizovaly určitý způsob trávení volného času: *Brighton, UK and Hanko: A Shared History in Drink?* Již z názvu vyplývá otázka problému nadměrného pití alkoholu. Z podtitulu potom otázka, zda v delším časovém úseku, mezi lety 1870 a 1950, došlo ke změně v závislosti na rozvoji či úpadku lázeňské funkce měst, na dopadu železničního spojení či jeho absence, anebo vlivem válečné destrukce. Vzhledem k tomu, že oba případy jsou zakotveny v oblasti severské alimentární kultury, je zde více podobností než rozdílů, i když zvolené lázeňské lokality měly poněkud odlišnou klientelu – železnici dosažitelný Brighton sloužil velmi široké společnosti, zatímco Hanko bylo pro vyšší vrstvy. Interakce spojené s pitím se přirozeně odehrávaly ve veřejném prostoru, a tak se Robinson s odkazem na studie *temperance culture* zajímá i o způsoby kontroly pití v podobě dohody o počtu hostinců a vinopalníků (v Brightonu), respektive o abstinčních kavárnách a éře prohibice (postihla Hanko v letech 1919–32). Svůj význam má i závislost obou měst na turistice, obecně dvojí role alkoholu – destruktivní či degenerativní a integrální v kontextu městského veřejného prostoru. Uspořádaný, klidný, uklizený veřejný prostor je známkou civilizovanosti. Objeví-li se nepořádek a agrese ve veřejném prostoru, ohrožena je vizitka civilizovanosti a v tomto kontextu má dvojí podobu i zobrazování kultury pití.

Poslední příspěvek přednesla Ira Jänis-Isokangas z Aleksanteri-Institutu při Univerzitě v Helsinkách: *Hooliganism as a Symbol of Social Change in an Urban Environment: the Case of „Sakilaiset“ in Helsinki and „Huligary“ in Leningrad in the 1920s*. Badatelka studuje chuligánství jako symbol sociální změny v městském prostředí, jehož projev je v ruském i finském prostředí spojen s reakcí na tlaky industrializace a urbanizace, je spojen s alkoholismem a shodně se pro něj používalo označení vypůjčeným slovem, ačkoliv jak ruština, tak finština měly své vlastní názvy pro studovaný typ chování (*ozorník* a *sälli*). Historicky autorka sleduje proměnu obou městských společností od Stolypinových reforem. Chuligánství, ačkoliv je vnímáno jako projev či důsledek proměn, nebylo identifikováno s dělnickým prostředím, bylo spojováno s oděvem, chováním a nadměrným požíváním alkoholu. Abstinční hnutí označovalo pití alkoholu jako zlozvyk, způsobující degeneraci, špatné společenské chování, je projevem necivilizovanosti. V sovětském Rusku bylo chuligánství kriminalizováno. Výzkum se ptá, kdo jsou tito lidé? Zatčení byli opilí. Alkoholismus se tak objevoval jako sociální a zdravotní problém, souvisel s kriminalitou mladistvých. O problému vypovídají trestní spisy a zdravotní dokumentace. V Helsinkách byl zřetelně prostorově definován. S chuligánským chováním byl spojován určitý oděv a prostor, kde bylo přípustné (dělnická čtvrť) a kde nikoliv (*respectable area* – středostavovská část města). Stigmatizovaná čtvrť byla s tou dobrou propojená mostem, jakmile se nevhodné projevy chování a oděvu objevily mimo povolený prostor, byly trestány policií.

Celodenní konference nabídla široké spektrum témat, mezi nimiž silně

rezovala interakce v prostoru, jeho identifikace a přivlastňování. Příspěvky charakterizovala aplikace komparativního přístupu, jednání pak živá diskuse. Příspěvky dokumentovaly směřování finských urbánních studií a zájem začínajících historiků. Potěšila i přítomnost zástupců statistického odboru radnice města Helsinky, kteří se účastnili konference a diskusí. Můžeme se těšit, že mnohé finské kolegy uslyšíme v srpnu na konferenci EAUH v Praze.

Luda Klusáková

Konference *Význam a pozice menšinových etnických skupin v interkulturním prostředí*

(Praha 9. – 10. února 2012)

Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze uspořádala na začátku února již čtvrtou mezinárodní antropologickou konferenci. Tentokrát se věnovala stereotypům, předsudkům a konfliktům z perspektivy etnických menšin. Jedná se o téma navýsost aktuální, a to nejen mezi odbornou veřejností. I proto byl zájem ze strany odborné i laické veřejnosti o konferenci velký. Své referáty přijelo přednést na čtyřicet účastníků. Přednášející se sjeli nejen z celé České republiky, Slovenska a Lucemburska, ale též z Polska a Albánie, pozvání přitom přijali také zástupci neziskových a regionálních institucí zabývajících se problematikou etnických menšin v praxi.

Úvodní slovo pronesl Zdeněk Pinc a svým příspěvkem *Má solidarita meze?* uvedl z pohledu filosofického diskursu účastníky konference do problematiky předsudků konstruovaných vůči cizincům. V prvním bloku nazvaném *Minority*

v kontextu multikulturalismu, resp. interkulturalismu referující v rámci svých příspěvků rozvedli několik velmi aktuálních témat. Waldemar Kuligovský přednesl příspěvek o vývoji v nástupnických zemích Jugoslávie. Svou pozornost zaměřil na fenomén, který je v dnešní Evropě spíše ojedinělý – snahu o homogenitu Chorvatska a Bosny a Hercegoviny, která má zajistit stabilitu obou zemí po traumatizující a stále ještě neuzavřené minulosti. O postavení minorit a vlivu na jejich vývoj a pozici ve většinové společnosti referoval profesor Čukan v příspěvku *Status minoritního spoločenstva – endogénne a exogénne faktory*. Další blok dotýkající se vyjednávání pozic u minorit zahájil Boris Michalík příspěvkem zaměřeným na motivace k začleňování minorit na Slovensku a slovenské menšiny v zahraničí. V příspěvku Piotra Andrusieczka měli účastníci konference možnost se seznámit se složitou situací na Krymu; ač se jedná o ukrajinské území, Ukrajinci jsou zde v menšině, a proto zde stále hrozí etnický konflikt mezi nimi a majoritními Rusy. Michal Jarnecki pojednal o situaci v Podkarpatské Rusi v době první republiky. Blanka Soukupová se zabývala otázkou Němců a jejich vlivu ve slovan-ském městě Praze.

Další blok k hlavnímu tématu *Stereotypy, konflikty, předsudky* zahájil Ladislav Lenovsky, který svoji pozornost zaměřil na arabskou klientelu v lázeňském městě Piešťany. Mezi majoritním obyvatelstvem a arabskými hosty dochází ke konfliktům na základě předsudků, a to i přes to, že se jedná o velmi lukrativní klientelu. Z francouzského prostředí vycházející příspěvek Pavla Sitka upozornil na nebezpečí nazírání „druhých“ skrze stereotypy majority (stereotyp jako výslednice politické reprezentace) na příkladu imigrace přistěhovalců

ze severní Afriky. Marwan Al-Absi se zabýval příčinami nedávných událostí „arabského jara“. Zamýšlel se nad tím, že se jedná o důsledek nesnášenlivého postoje vůči menšinám a jejich projevům, to vše v ekonomickém zájmu (na příkladu Libanonu). O složité situaci v meziválečném období ve vztazích a spolupráci na kulturně-spoločenském poli mezi Čechy a Maďary přednesl velmi zajímavý příspěvek Robert Pejša. Referát zabývající se sebeidentifikací Maďarů na základě reflexe stereotypního nazírání českou majoritou přednesl Jakub Holas. Marianna Mészárosová pojala svůj výzkum Slováků a Maďarů v Praze skrze fenomén internetu jakožto média a rozбором toho, jaké webové stránky navštěvují, se pokusila interpretovat jejich etnickou identitu. Antisemitismus ve slovenském prostředí se stal ústředním tématem referátu Pavola Měšťana – shrnul v něm historické i soudobé aspekty tohoto nebezpečného fenoménu a upozornil na tendence vedoucí k popírání holocaustu. Ludmila Kashpurová přednášela o utváření stereotypů o migrantech na příkladu albánských přistěhovalců v Evropě a ruských imigrantů do USA. Vývoj v Bukovině po vyhlášení samostatného ukrajinského státu zmapovala Kateryna Shestakova a poukázala na fakt, že tradice multikulturalismu z dob Rakouska-Uherska se nedochovala v původní míře, především s ohledem na politické a etnické problémy. Markéta Bezoušková při svém výzkumu Ukrajinců zkoumala jejich odlišné názory podle geografického původu (rozlišení východní a západní Ukrajiny na dvě jakoby samostatné názorové větve téhož národa).

Další blok konference nazvaný *Pozice ekonomických aktivit v interkulturní komunikaci* zahájila na příkladu Slováků v zahraničí Ivana Šusteková. Pokusila se osvětlit

problematiku asimilace cizinců na základě toho, jakou práci vykonávají v nové zemi, což má na začleňování se do majoritní společnosti značný vliv. Hanna Vasilevich poukázala na paradoxní situaci, která nastala v Polsku po roce 2005. Etnické menšiny získaly práva, která však v případě běloruské menšiny pozbyla smysl. Zákon zakazuje snahu o asimilaci menšin, v tomto případě však naráží na ekonomické faktory. Na základě srovnání ekonomických strategií subsaharských (nejčastěji nigerijských), vietnamských a ukrajinských přistěhovalců Andrea Gerstnerová poukázala na fakt, že subsaharští přistěhovalci oproti ostatním, podstatně početnějším imigrantským skupinám dosahují větší ekonomické efektivity (prosperity) v době ekonomické krize. *Migrační zkušenost a její vliv na život migrantů* byla část konference, kterou otevřela Petra Ezzeddine svým příspěvkem zabývajícím se fenoménem pečovatelek-migrantek z Ukrajiny. Tyto služby jsou poskytovány pro rodiny, které hledají alternativu k nepříliš efektivnímu sociálnímu systému v České republice. Anna Novotná hovořila na téma transnacionálního mateřství u mongolských dělnic v ČR. Tereza Kušniráková provedla výzkum v Hanoji s Vietnamci, kteří žili v bývalém Československu. Ve svém bádání odhalila, že se tyto Vietnamci stále sdružují, udržují zvyky, kterým se v Československu naučili, a dokonce přenášejí do své rodinné země některé české tradice. Lia Tlustá prezentovala svou přednášku na základě své práce v uprchlickém centru. Zaměřila se na komunikaci obyvatelstva s uprchlíky a problémy, které je třeba řešit v každodenních situacích (s důrazem na jazykové bariéry kurdevských uprchlíků při komunikaci se zdravotníky). Blok *Kulturní faktory jako forma sebe prezentace migrantů* otevřela Zita

Skorpová svým příspěvkem o akulturačních strategiích hudebníků původem z ciziny. Petr Charvát přednesl příspěvek pojednávající o syrské komunitě na území České republiky v její kulturní svébytnosti. Lukáš Radostný vyzdvihl ve svém příspěvku romskou hudbu, jakožto hlavní prvek, který je používán při formování pozitivního obrazu romského etnika.

Druhý den konference byl zahájen dvěma bloky. První nesl název *Politicko-etnické konflikty* a Josef Kadeřábek se v něm zaměřil na české exulanty, kteří v 17. století byli nuceni v saských městech hledat integrační strategie pro začlenění se do tamního prostředí. Ty, kterým se integrace v Sasku nezdařila, čekala po návratu do vlasti další integrace do původního prostředí. Krasimira Marholeva pojednala o obraze Čechů a Slováků v očích Američanů, a to z hlediska historie první světové války. Otázku tzv. moravské národnosti otevřel a na svém výzkumu osvětlil Ondřej Daniel. Mikuláš Mušinka referoval o rusínské a ukrajinské menšině na Slovensku – jejich vzájemné nevráživosti a zároveň úbytku počtu osob, které se k těmto národnostem hlásí. Arkadiusz Jelowicki poukázal ve své práci na zajímavý fakt, že Poznaň je nejvíce monokulturní oblastí Polska. Prezentacemi o historii národnostních menšin v Národním zemědělském muzeu v Szreniawě se pokoušejí tento fakt, který by mohl do budoucna vyvolat řadu konfliktů, změnit. Zuzana Skorpová prezentovala svou práci o českých a německých imigrantech-umělcích (v období druhé světové války), kteří byli nuceni vytvořit nové strategie, aby se začlenili do společnosti a uměleckého života britského exilu.

Druhá sekce závěrečného dne byla zahájena *Romskou problematikou* a otevřena

referátem Zuzany Beňuškové o slovenské vesnici roku 2007, ve které soužití Romů s většinovým slovenským obyvatelstvem funguje na základě jasně daných pravidel komunikace zaručujících prakticky bezproblémové soužití. Alexandr Mušinka problematiku romské diskriminace prezentoval především na základě návrhů slovenské politické reprezentace. Připravované zákony přímo vybízejí k diskriminaci tohoto etnika. Nazírání na romské spoluobčany v středoslovenské vesnici jejich obyvateli zkoumala pomocí zúčastněného pozorování a rozhovorů Magdaléna Kusá a dospěla k poukazu na značné rozdíly mezi autostereotypem minority a heterostereotypem majority. Eva Rydrych představila případovou studii týkající se pokusů o integraci obyvatel vyloučených lokalit Ostravska skrze strategie bydlení. Renata Wienerová se zaměřila na stereotypy vůči Romům z kulturního a jazykového hlediska. Svou práci opřela o výzkum v Ústeckém kraji, tedy regionu nejméně tolerantním k této skupině obyvatelstva. To, že jsou Romové velice nesoudou a značně obtížně definovatelnou menšinou, která ještě často nerada svůj původ oficiálně prezentuje, nám ve své práci připomněl David Doubek. Markéta Levínská prezentovala školní život a vztahy mezi Romy a většinovým obyvatelstvem z velmi zajímavého pohledu – pomocí vtípu, jakožto prostředku ke vzájemnému porozumění. Příspěvek Dany Bittnerové se také zaměřil na školní prostředí. Ústředním tématem byl však způsob, jakým se žáci snaží vyrovnat se stigmaty, která je provází. Pomocí agrese – vlastním tělem – brání svoji úctu. Posledním příspěvkem v sekci romské problematiky byla práce Michala Rádla zaměřená na vzdělávání Romů – tentokrát v návaznosti na otázku, proč často i bezproblémově se

vzdělávající Romové nepokračují v dalším studiu na středních a vysokých školách. Poslední část konference byla věnována tématu *Subjektivita jako měřítko vlastní pozice minorit*. Romyana Georgieva se rozhodla prezentovat adaptační strategie rumunských přistěhovalců do České republiky. Závěrečný příspěvek Mirjam Moravcové se zaměřil na školní prostředí z pohledu rodičů žáků čtyř nejpočetnějších skupin imigrantů – Rusů, Slováků, Ukrajinců a Vietnamců. Rozebrala zde otázku konfliktů způsobených jinakostí žáků imigrantů a také školu jakožto možný nástroj transformace.

Konference přinesla množství zajímavých příspěvků a nových pohledů na tuto

aktuální problematiku. Diskuse nad referáty podnítily k dalším možným vyústěním řešení výzkumných témat. Jak se během plynutí konference ukázalo, jedná se o tematiku značně ožehavou a po mnoha stránkách stále nevyčerpanou, otevřenou pro další vědecké probádání. I proto je přirozené, že Mirjam Moravcová vyzvala referující účastníky konference, aby své příspěvky přepracovali do dvou kolektivních monografií – první z nich bude pojednávat o široké oblasti romské problematiky, druhá o menšinách v jejich kulturní a sociální svébytnosti.

Klára Malme